
DOKUMENTY A MATERIÁLY

SLOVENŠTÍ TANKISTÉ V POLSKÉM TAŽENÍ NA PODZIM 1939

OLDŘICH PEJS

PEJS, O.: Slovak Tankers in Polish Campaign in the Fall of 1939. *Vojenská história*, 1, 18, 2014, pp 88-98, Bratislava.

In the text in question, the author drew his attention to the participation of tankers of the assault battalion in the campaign of the Slovak Army against Poland in September 1939. The specific partial problem from the history of combat deployment of the Slovak Army troops in 1939 – 1945 is evaluated as a symbolic participation. The quoted evaluation corresponds with the historical facts whereby the author presents the staffing of the assault battalion sent to battlefield, their equipment with combat arms and other materials or the tasks imposed on them in the field. The specific issue of participation of the assault battalion in the Slovak Army campaign against Poland is being solved within a broader context. I.e., starting with mobilization or calling up reservists for special exercise in arms, through composition of the field army and tasks of its main forces (infantry units), establishment of the Mobile Group and characteristics of its tasks up to demobilization of the troops. When processing the topic, author relied on the knowledge obtained from the previously published works on the structure of Slovak Army in 1939 and its participation in the German Wehrmacht's attack against Poland, as well as on his long-term archival research of the history of the assault battalion in the Slovak Army from 1939 – 1945.

Military History. Poland. World War 2. Polish Campaign in the Fall of 1939.

Slovensko se po svém osamostatnění v březnu 1939 snažilo přesvědčit nacistické Německo, že je schopno podílet se na zajištění německých zájmů ve středoevropském prostoru a je zkušebním kamenem německé schopnosti organizovat tento prostor.¹ Příčinou účasti Slovenska na polském tažení po boku Němců tak zůstalo jeho nevyjasněné mezinárodně-politické postavení jednak primárně s úsilím získat respekt jako německý spojenec, což by vylepšilo jeho postavení v očích Němců oproti horthyovskému Maďarsku a jednak sekundárně s úsilím paralyzovat slavjanofilskou a propolskou orientaci slovenského obyvatelstva² a propagandisticky využít včlenění Polskem zabraného území Kysuce, Oravy

¹ HRNKO, Anton. Príčiny a spoločensko-politické dôsledky účasti slovenského štátu vo vojne proti Poľsku roku 1939. In *Historický časopis*, roč. 31, 1983, č. 3, s. 398. ISSN 0018-2575.

a Spiše se slovenským etnikom do slovenského štátu.³

Při přípravě na polské tažení, které bylo označováno jako zabezpečovací opatření vojenské správy na severu státu, vytvořilo slovenské velení několik polních skupin, včetně zálohy u Vyššího velitelství 3 (VV 3). Slovensko však nezůstalo pouze u těchto vojenských opatření na slovensko-polské hranici, ale přímo se účastnilo německo-polské války jako vedlejší válčící strana a slovenské jednotky vstoupily na polské území.⁴ Branná pohotovost státu však nebyla vyhlášena, došlo pouze k vydání vládního nařízení č. 222/1939 Sl.z., které označilo vojenskou službu konanou od 1. září 1939 za službu, jako by byla vykonávaná za branné pohotovosti státu.⁵ Slovenská diplomacie, i přes deklarovanou slovenskou neutralitu, si byla dobře vědoma toho, že se Slovensko vůči Polsku nachází ve stavu nepřátelství a že tento fakt může mít závažné mezinárodněprávní důsledky.

Ministr národní obrany gen. I. tř. Ferdinand Čatloš nařídil 26. srpna 1939 v 16.00 hod. povolat do služby 3 nejmladší ročníky I. zálohy na heslo „*Hlinka – Štefánik – Rázus*“. Praporu útočné vozby (PÚV), jak byla dobově označena jediná tanková jednotka slovenské armády, byla nařízena zvýšená pohotovost, ale velitelství PÚV hlásilo, že mužstvo z odvodních ročníků 1936, 1935 a 1934 k doplnění stavu nepostačuje, neboť mužstvo slovenské národnosti vycvičené v dostatečném počtu je pouze v odvodním ročníku 1936, kdežto v mužstvu odvodních ročníků 1935 a 1934 bylo nejvíce příslušníků Protektorátu Čechy a Morava (tzn. příslušníků české národnosti). PÚV proto navrhl, aby s odvodním ročníkem 1934 byli povoláni gážisté a mužstvo ze staršího odvodního ročníku, jakož i spolu s odvodním ročníkem 1936 bylo povoláno mužstvo v náhradní záloze odvodních ročníků 1938 a 1937. PÚV dále navrhl, aby do činné služby bylo povoláno mužstvo, které bylo propuštěno na tzv. dovolenou až do přeložení do zálohy. Hlavní vojenské velitelství (HVV)⁶ proto ještě 26. srpna v 18.00 hod. nařídilo, aby si PÚV (ale i další speciální útvary) povolal potřebný počet gážistů a mužstva pro válečný počet „A“ útvarů z počtu osob I. zálohy, v první řadě z nejmladších ročníků.⁷ Následující den, 27. srpna, HVV nařídilo odchýlně od rozkazu z předchozího dne, aby byl povolán ihned k mimořádnému cvičení ve zbrani 4., 5. a 6. ročník I. zálohy (náhradní zálohy) gážistů a mužstva, tzn. odvodních ročníků 1933, 1932 a 1931, k jejichž povolání mělo dojít na telegrafický rozkaz HVV pod heslem „*Dumbier – Kriváň – Gerlachovka*“, s tím, že zvláštní telegrafický rozkaz již nebude rozeslán, dále HVV přikázalo povolat k mimo-

² SUŠKO, Ladislav. Zapojenie Tisovho fašistického režimu do agresívnych plánov nacistického Nemecka v rokoch 1939 – 1940: k ovládnutiu vojnovohospodárskej výroby a k prípravám a priebehu agresie voči Poľsku. In *Sešity príspevků k sociálněpolitické a historické problematice vojenství a armády*, roč. 6, 1977, č. 4-5, s. 178.

³ BAKA, Igor. Slovensko ako nástupný priestor vo vojne proti Poľsku. In ŠTEFANSKÝ, Michal – PURDEK, Imrich (eds.). *Slovensko vo vojách a v konfliktach v 20. storočí*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2003, s. 133-134. ISBN 978-80-970434-9-0.

⁴ Ke vstupu Slovenska do války s Polskem srov. BAKA, Igor. K vstupu Slovenskej republiky do vojny proti Poľsku v roku 1939 a ZSSR v roku 1941. In PEJČOCH, Ivo – PLACHÝ, Jiří (eds.). *Okupace, kolaborace, retribuce*. Praha : Ministerstvo obrany České republiky, 2010, s. 220-225. ISBN 978-80-7278-529-2.

⁵ Vládné nariadenie č. 222/1939 Sl.z., o úprave niektorých platových pomerov vojenských gážistov a iných štátnych (verejných) zamestnanov, konajúcich od 1. septembra 1939 činnú vojenskú službu alebo pridelených k vojenským útvarom (účinnosť od 20. září 1939). - Ke zrušení citovaného vládního nařízení došlo s účinností od 15. listopadu 1939 vládním nařízením č. 288/1939 Sl.z., o zrušení vládního nariadenia zo dňa 11. septembra 1939, č. 222 Sl.z., o úprave niektorých platových pomerov vojenských gážistov a iných štátnych (verejných) zamestnanov, konajúcich od 1. septembra 1939 činnú vojenskú službu alebo pridelených k vojenským útvarom.

⁶ HVV bylo součástí Ministerstva národní obrany (MNO) a bylo výkonným velitelstvím branné moci s úplnou a oblastní pravomocí pro všechna velitelství, útvary a ústavy slovenské branné moci. Hlavní vojenský velitel velel v míru všem vyšším jednotkám a útvarům podřízeným HVV.

⁷ Vojenský historický archiv Bratislava (dále „VHA“), f. MNO, Tajné, 1939, šk. 2, MNO-HVV, č.j. 24287Taj. 1.odd.1939, č.j. 24290 Taj.dopl.1939, č.j. 40043 Taj.3.odd.1939.

řádnému cvičení ve zbrani další dva ročníky gážistů a mužstva v záloze (náhradní záloze) odvodních ročníků 1930 a 1929, s tím, že toto povolání bude provedeno řádnými svolávacími lístky. Od 28. srpna zastupoval Čatloše ve věcech mírovovojenských u MNO a HVV pplk. děl. Jozef Turanec,⁸ který 31. srpna nařídil, aby si všechny útvary ihned povolaly potřebné mužstvo, které je vycvičeno jako řidiči automobilů, i z dalších ročníků zálohy (nejen z prvních osmi), a to tam, kde to zájem služby vyžaduje. Dále následující den, 1. září po zahájení bojových akcí, nařídil, aby si náhradní tělesa povolala k mimořádnému cvičení ve zbrani ihned gážisty a mužstvo v záloze (náhradní záloze) odvodních ročníků 1928, 1927, 1926, 1925, 1924, 1923 a 1922, dále z náhradní zálohy odvodních ročníků 1938 a 1937 ty, kteří mají vykonaný vojenský výcvik.⁹

Podle HVV mělo být povolání záložníků až do odvodního ročníku 1922 včetně považováno za mobilizaci a měla se uplatňovat všechna nařízení, která se na stav mobilizace vztahují. Platila též všechna opatření připravovaná pro mobilizaci. Zprošťování osob se provádělo podle předpisů o zprošťování, a proto politické úřady I. stolice sestavovaly všeobecné zprošťovací komise.¹⁰ Podle dosavadních směrnic nemuseli nastoupit na mimořádné cvičení příslušníci četnictva, finanční stráže, župní a okresní velitelé Hlinkovy gardy (HG) a jejich zástupci, místní velitelé HG a jejich zástupci, příslušníci HG a Freiwillige Schutzstaffel, kteří byli přiděleni pohraniční službě ještě před povoláním vojenských osob k mimořádnému cvičení, dále osoby, které byly zproštěny od vojenské činné služby a ti, kteří dostali vyčkávací osvědčení, anebo ti, jimž MNO povolání k vojenské činné službě zrušilo a dále vysvěcení duchovní státem uznaných církví.¹¹ Někteří z povolaných byli svými zaměstnavateli zadrženi jako nepostradatelní a nenahraditelní a povolávací lístky byly vráceny příslušnému vojenskému tělesu. Doplňovací okresní velitelství vydala vyčkávací osvědčení (v zájmu branné moci, veřejné služby nebo z jiných veřejných zájmů), podle nichž měli záložníci v případě povolání na mimořádné cvičení ve zbrani (povolání do vojenské činné služby) vyčkat v civilním poměru rozhodnutí MNO o žádosti o zproštění od vojenské činné služby, a to nejdéle po dobu 8 týdnů od vystavení vyčkávacího osvědčení.

K PÚV nastupovali záložníci povolání na mimořádné cvičení ve zbrani od 27. srpna. Povoláno bylo 6 gážistů a 557 příslušníků mužstva, během polského tažení nastoupilo 5 gážistů ze zálohy PÚV a 3 od cizích kmenových těles, 389 příslušníků mužstva ze zálohy PÚV a dalších 19 od cizích kmenových těles, jeden ze zálohy PÚV byl prezentován u cizího útvaru.¹² Slovenskou vojenskou správou bylo ke dni 20. září povoláno celkem 2 740 gážistů a 159 389 mužů, nastoupilo 1 677 gážistů a 115 078 mužů, v poli se nalézal nejvyšší počet vojáků, 51 306, dne 24. září.¹³ Stanovený počet povolaných záložníků a jejich často chaotický nástup,

⁸ VHA, f. Velitelstvo Bernolák 1939, šk. 1, Vojnový deník, Slovenské armádne veliteľstvo („Bernolák“), 3. oddelenie, sošit 1, rok 1939, od 22. VIII. do 30. IX. 1939 (dále „Vojnový deník“), záznam 28. august, MNO, Domáci rozkaz, č. 55. – Ve věcech zásobování a odsunu zastupoval Čatloše pplk. gšt. Štefan Jurech a ve věcech veřejnoprávních patřících prezidiu Dr. Vladimír Daxner (mjr. v.v.), přednosta prezidia. Válečný deník velitelství „Bernolák“ byl publikován in LACKO, Martin (ed.). Proti Poľsku. Odraz ťaženia roku 1939 v denníkoch a kronikách slovenskej armády. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2007, s. 15-76. ISBN 978-80-89335-00-8.

⁹ VHA, f. MNO, Tajné, 1939, šk. 2, MNO-HVV č.j. 24301 Taj.dopl.1939, č.j. 24344 Taj.dopl.1939, č.j. 24354 Taj.dopl.1939.

¹⁰ VHA, f. MNO, Tajné, 1939, šk. 2, MNO-HVV č.j. 24415 Taj.1.org.1939.

¹¹ Následně bylo zrušeno osvobození pro místní velitele HG a jejich zástupce, vyjma těch, kteří jsou veliteli v pohraničních obcích konkrétně určených politických okresů.

¹² Vypočteno autorem podle VHA, f. MNO, Tajné, 1939, šk. 2, MNO (HVV) č.j. 24365 Taj.dopl.1939. – Velitel náhradní roty npor. Ploskuňák uvedl k 26. září tento stav: 6 důstojníků a 385 příslušníků mužstva. VHA, f. Velitelstvo Bernolák 1939, šk. 3, MNO-HVV č.j. 260199 Mob./1.odd.1939, Súhrnné hlásenie prezentovaných záložníkov na mimoradne cvičenie vo zbrani – záverečné hlásenie. – Nastoupit mělo 9 záložníků židovské národnosti. VHA, f. HVV, Dôverné, 1939, šk. 65, MNO (HVV) č.j. 209447 Dôv./3.odd.1939.

kteřý přetížena doplňovací služba slovenské armády nemohla zvládnout, nutno hodnotit jako akci předimenzovanou, vojenskými aspekty neodůvodnitelnou, tedy jako demonstrační akci vůči Němcům, kterým mělo být dokázáno, že Slovensko je schopno povolat do pole armádu nejméně o 150-tisících mužích, tak jak to nárokovali slovenští představitelé při jednáních s německými zástupci stran budování slovenské branné moci na jaře a v létě 1939.

Podle Spojovacího rozkazu č. 1 z 29. srpna bylo MNO přiděleno krycí jméno Hviezdoslav, HVV (užší štáb) obdržel krycí jméno Bernolák, 1. divize krycí jméno Jánošík, 2. divize krycí jméno Škultéty a 3. divize krycí jméno Rázus.¹⁴ Již 30. srpna stála zesílená 3. divize (velitel plk. gšt. Augustín Malár) složená ze skupiny podtatranské, skupiny lutinské, skupiny bardejovské a skupiny poľanské v obranném postavení na hranicích, 1. divize (velitel gen. II. tř. Anton Pulanich) v učeněném shromáždění v prostoru Levoča – Spišské Podhradí – Spišská Nová Ves – Prešov, 2. divize (velitel pplk. pěch. Ján Imro) v učeněném shromáždění v prostoru Brezno – Poprad a zvláštní rychlá skupina v prostoru Spišské Podhradie – Krompachy – Prešov – Sabinov s určením rychlého ofenzivního zásahu především na východ od čáry Bardějov – Gorlice všude tam, kde by polské jednotky překročily slovenské hranice. Od 31. srpna se HVV přejmenovalo na Slovenské armádní velitelství (SAV) se stanovištěm ve Spišské Nové Vsi (určená krycí jména zůstala v platnosti)¹⁵, dnem 1. září došlo k rozdělení státního území na pole a zápolí a teritoriálním velitelem celého zápolí byl jmenován gen. II. tř. Alexander Čunderlík. Týž den překročila slovensko-polskou hranici 1. divize, zatímco 3. divize prováděla aktivní obranu, 4. září následovalo uskupování jednotek 2. divize a přípravy k organizování silnější rychlé skupiny v prostoru Vranov – Humenné, polní SAV se během 8. – 9. září přesunulo do Solivar (již. Prešov), 8. – 10. září postupovala 3. divize od Medzilaborců na Sanok, a 10. září se přistoupilo k novému velitelskému uskupení a učenění slovenské polní armády. Bojová činnost jednotek slovenské armády prakticky ustala 11. září.¹⁶ Na MNO byl povolán 28. srpna velitel náhradní roty PÚV mjr. pěch. Jan Král (české národnosti), který byl k MNO dnem 31. srpna i přemístěn jako důstojník mobilizačního oddělení.¹⁷ Král se stal 4. září u polního SAV velitelem stanu a měl na starosti ubytování stanu, strážení stanu, dozorčí službu u stanu a dozor nad štábní rotou.¹⁸ Od PÚV působil u 3. oddělení polního SAV do 11. září por. pěch. Štefan Vančo.¹⁹

Polského tažení se zúčastnil i PÚV. HVV vydalo 28. srpna rozkaz k stavění smíšených přezvědných oddílů (SPO) pro 1., 2. a 3. divizi. Následující den odešla četa obrněných automobilů (OA) s určením pro SPO 2. Další den byl vydán rozkaz pro vytvoření pohyblivé zálohy pro polní SAV, kterou měl tvořit Pěší pluk 5 pod velením plk. pěch. Eduarda Lifky (bez III/5. praporu „Topoľský“), jemuž se podřizoval Cyklistický prapor, přesunující se do

¹³ BYSTRICKÝ, Jozef. Aká bola slovenská armáda pred a počas ťaženia proti Poľsku?. In *Podkarpacki wrzesień. Polityczne i wojskowe aspekty wojny obronnej Polskie 1939 r. na Podkarpaciu*. (Red. A. Olejko – P. Korzeniowski). Rzeszów : Zakład Historii Wojskowości – Institut Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2010, s. 58. ISBN 978-83-931207-0-3.

¹⁴ VHA, f. Velitel'stvo Bernolák 1939, šk. 5, MNO-HVV č.j. 10001/Taj.tel.1939, Spojovací rozkaz čís. 1, Příloha 4 – Krycie mená.

¹⁵ VHA, f. Velitel'stvo Bernolák 1939, šk. 2, Velitel'stvo Bernolák č.j. 15017 Taj./1.odd.1939, Hlavné vojenské velitel'stvo – zmena názvu, telegram 31.8., 18.30 hod.: „*HVV sa od teraz bude menovať Slovenské armádné velitel'stvo – SAV, krycie mená SAV, 1. až 3. divízie ostávajú v platnosti.*“ - Ke zrušení krycího jména Hviezdoslav došlo 4. září a SAV bylo přiděleno krycí jméno Bernolák.

¹⁶ K průběhu bojových akcí jednotek slovenské armády v polském tažení srov. BAKA, Igor. Slovenská republika a nacistická agresia proti Poľsku. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2006, s. 85-105. ISBN 80-969375-1-0.

¹⁷ Vestník osobný MNO, 1939, roč. 1, č. 10, s. 3. – Stalo se tak na ústní rozkaz Čatloše pro nedostatek důstojníků na 1. oddělení. VHA, f. HVV, Důvěrné, 1939, šk. 31, MNO (HVV) č.j. 204969 Dův./1.osob.1939.

¹⁸ VHA, f. Velitel'stvo Bernolák, 1939, šk. 5, Velitel'stvo Bernolák, Domáci rozkaz č. 6, čl. IV.

¹⁹ VHA, f. Velitel'stvo Bernolák, 1939, šk. 5, Velitel'stvo Bernolák, Domáci rozkaz č. 15, čl. I.

Sabinova, a jednotky útočné vozby ve Spišském Podhradí.²⁰ Posádkový velitel v Turčianském Sv. Martině obdržel 31. srpna sdělení, že rychlá skupina SPO 1 v místě se zrušuje a vystrojené a vyzbrojené jednotky se mají ihned odeslat k nově vytvořené polní skupině. Toto válečné opatření se tak prolínalo a nechtěně navazovalo na mírové opatření HVV, které 21. srpna nařídilo spolupráci jednotek jezdeckva a jednotek Cyklistického praporu jako přípravu pro činnost SPO a určilo, že Cyklistický prapor odešle jednu cyklistickou rotu do prostoru Nitra – Topoľčany v oblasti VV 1 a tato rota bude cvičit spolupráci s Jezdeckým převzvědným oddílem 2 (JPO), dále JPO 1 sestavilo 2 jezdecké rotu a odeslalo je do Turčianského Sv. Martina v oblasti VV 2, kde měly cvičit spolupráci s Cyklistickým praporem i s provedením ostré polní střelby, a Cyklistický prapor odesílal jednu cyklistickou rotu do Michalovců v oblasti VV 3 ke cvičení spolupráce s JPO 3, a to vše za účelem procvičování úkolů SPO zejména průzkumu a dodávání zpráv.²¹ Zmíněné jezdecké a cyklistické jednotky se tak v době přijímání mimořádných opatření nenalezaly v mírových posádkách, aby zde mohly řádně mobilizovat. JPO 1 (krycí jméno Rozália) byl již 29. srpna podřízen velitelství Jánošík a mířil do prostoru Levoča, kde měl být po soustředění ve stálé pohotovosti, aby byl schopen do dvou hodin po obdržení rozkazu vyrazit z posádky.²² Velitel PÚV mjr. pěch. Štefan Čáni hlásil, že 1. září v 08.30 hod. odešla na místo určení v poli rota lehkých tanků (LT) o 4 četách a rota kanonů proti útočné vozbě (KPÚV) o 3 četách,²³ ale následující den byl vydán rozkaz, aby PÚV ihned odeslal další nově postavené polní jednotky do prostoru Kluknava – Vitež (dnes Vít'az).²⁴ PÚV v zázemí velel stot. pěch. Jozef Dobrotka a v Turčianském Sv. Martině zůstal u PÚV rovněž npor. pěch. František Ploskuňák jako velitel náhradní rotu. Na tomto místě je nutné zdůraznit, že počty živých, počty nastoupivších záložníků a počty odeslaných doplňků do pole u PÚV se v hlášeních dosavadního velitele posádky Turčianský Sv. Martin mjr. Čániho a v hlášeních velitele náhradní rotu PÚV npor. Ploskuňáka liší natolik, že jejich následná rekonstrukce v časové posloupnosti a věcné správnosti není možná. Zůstává tak otázkou, nakolik předkládaná hlášení odrážela reálný stav v daném okamžiku. Mjr. jezd. Ján Veselý, jako velitel JPO 1, vykázal 1. září v technické eskadroně se stanovištěm velitele (SV) Spišské Podhradie 3 OA, následující den nevykázal žádný OA a úbytek vysvětlil tím, že z rozkazu přednosta 3. oddělení velitelství Bernolák odešla četa OA k polnímu PÚV. Velitelství 3. divize vykázalo 3. září (resp. 4. září) ve svém počtu kombinovanou rotu útočné vozby s SV Prešov v počtu 1 důstojník a 42 (resp. 68) příslušníků mužstva s přidělenými 4 OA, 3 LT, 2 osobními a 4 nákladními automobily a polní PÚV vykázal 4. září (SV Kluknava) a 5. září (SV Čemerné) 6 důstojníků a 290 příslušníků mužstva s přidělenými 6 OA, 13 LT, 8 osobními a 28 nákladními automobily, 6 motocykly, 2 kuchyněmi, 1 bicyklem a 4 lehkými kulometry.²⁵

Podle Všeobecného operačního rozkazu č. 2, který polní SAV vydalo 2. září a který potvrzoval ústně vydané rozkazy do 1. září do 22.00 hod., měla 3. divize zjistit hodnotu obsazení hranice silnějšími výpady a zmocnit se prostoru až po čáru Muszyna – Tylicz na polském území. K této akci měla použít přidělené OA a LT.²⁶ Velitelství 3. divize hodlalo provést dvě větší akce, a to u Muszyny přes Tyliczské sedlo (Przełecz Tylicka) k vyrovnání hranice za po-

²⁰ VHA, f. MNO, Důvěrné, 1940, šk. 96, Jánošík č.j. 528 Taj.3.odd.1939, Telegram 31.8.1939 pro Albert-Prešov.

²¹ VHA, f. HVV, Důvěrné, 1939, šk. 32, MNO (HVV) č.j. 205031 Dův./3.výcv.1939.

²² VHA, f. MNO, Důvěrné, 1940, šk. 96, Velitelstvo „Jánošík“ č.j. 510 oper./1939, Zvláštný rozkaz pre JPO I.

²³ VHA, f. Velitelstvo Bernolák 1939, šk. 1, Vojnový deník, záznam 1. september.

²⁴ Podle telegramů odjely 2. září a 3. září transporty útočné vozby z Turčianského Sv. Martina do Krompach. VHA, f. Velitelstvo Bernolák 1939, šk. 2, Velitelstvo Bernolák č.j. 15060 Taj./1.odd.1939.

²⁵ VHA, f. Velitelstvo Bernolák 1939, šk. 6, i.č. 48.

²⁶ Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha (dále „VÚA-VHA“), f. Sbirka dokumentů Armády Slovenské republiky 1939-1945 (dále „Sbirka“), šk. 27, fasc. 24-1-27, Velitelstvo Bernolák č.j. 40148

užití třech čet s podporou čtyř OA, čtyř LT a jedné dělostřelecké baterie, a dále u Dukelského průsmyku s cílem vytlačit polské jednotky ze slovenského území. K 3. divizi byla přidělena zmíněná kombinovaná rota útočné vozby složená z čtyř LT (3 LT vz. 35) a čtyř OA (4 OA vz. 30) pod velením por. jez. Ludvíka Demčáka. Podle polských zdrojů vstoupili slovenští vojáci do městečka Tylicz 2. září, četa slovenských OA ostřelovala domy na náměstí, ale z městečka ji odrazili příslušníci 7. roty 1. pluku podhalanských střelců pod velením kpt. Mieczysława Biatkowského.²⁷ Ze slovenských zdrojů se dozvídáme, že 1. září se četa OA pod velením čet. asp. Imricha Gaše přesunula z Prešova do Bardejova, aby se následující den přesunula k obci Frička, kde Gaš podle vlastního svědectví obdržel osobně od plk. Malára rozkaz postupovat přes Tyliczské sedlo na Tylicz za podpory pěší jednotky. Gaš však požadoval přidělení rychlé jednotky, tak se k jeho četě připojila jezdecká eskadrona od JPO 2. Za svítání vyrazila četa OA přes průsmyk a po cestě zdolala záseky na cestách. Velitelství 3. divize hlásilo 3. září v 06.15 hod., že útočná vozba překročila obec Muszynka (4 km před městečkem Tylicz). Rychlý postup čtyř OA způsobil odtržení od jezdecké eskadrony, takže četa po vniknutí do městečka Tylicz zaujala obranné postavení na náměstí, kde se dostala pod soustředěnou palbu polských obránců. Gaš se rozhodl neudržitelnou situaci vyřešit ústupem, ale při manévru jeho velitelský vůz dostal zásah průbojným pěchotním střelivem, které způsobilo zranění řidiče, ale i samotného velitele. Četa OA se stáhla za hranice, poškozený OA s osádkou zůstal nejprve v Bardějově, kde byli zranění příslušníci ošetřeni, následně na něm Gaš v Prešově provedl zkoušku odolnosti na pěchotní střelivo, při které vozidlo neobstálo.²⁸ Na základě Všeobecného operačního rozkazu č. 3, který polní SAV vydalo 4. září, měla 3. divize pokračovat v plnění nařízené úlohy, na které se podílela i kombinovaná rota útočné vozby.²⁹ Četa LT, které pravděpodobně velel čet. asp. Gejza Servatka, se podle hlášení nacházela v postavení trig. 733 Polanka (vých. Muszynka) a nákladní auto, které vezlo do jejího postavení benzín, bylo ostřelováno a zasaženo do benzinové nádrže a následkem zásahu vybuchlo.³⁰ Na polském území se slovenské tanky objevily i 10. září po obsazení obce Komańcza na ose postupu Medzilaborce – Sanok.³¹

Polní SAV vydalo 5. září v 01.00 hod. rozkaz pro velitele jezdeckva a velitele PÚV k přemístění roty KPÚV, roty LT, OA, JPO 1 a JPO 2 do určených prostorů k organizování silné rychlé skupiny (RS).³² Následoval zvláštní rozkaz v 01.30 hod., na jehož základě měl gen. Čunderlík likvidovat velitelství zápolí v Banské Bystrici a převzít velení 2. divize v Bardějově a její dosavadní velitel pplk. Imro se měl odebrat do Vranova nad Topľou, kde by vytvořil velitelství RS, jemuž by velel sám bez štábu pouze s pomocným personálem, který by si přivedl s sebou nebo vyžádal od podřízených jednotek. Tuto RS měl tvořit PÚV, a to rota KPÚV v prostoru Čaklov – Sol' (sz. Vranov), rota LT v prostoru Podčičva – Sedliská

Taj./3.oper.1939, Všeobecný operační rozkaz čís. 2.

²⁷ KORKUĆ, Maciej. Słowacki udział w wojnie : Okupacja polskiego Spiszu i Orawy. In *Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej*, 2010, č. 1-2 (108-109), s. 25-26. ISSN 1641-9561; STOLARCZYK, Józef. Udział słowackiej 3. Dywizji Piechoty „Rózus“ w kampanii wrześniowej przeciwko Polsce. In *Wojna 1939 roku na Podkarpaciu*. (Red. P. Korzeniowski – A. Olejko). Rzeszów : Zakład Historii Wojskowości – Instytut Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2011, s. 137. ISBN 978-83-931207-1-0.

²⁸ Na podkladě svědectví Imricha Gaše zpracoval Ivan Bajtoš. Srov. Archiv Diferologického klubu o.s. Praha, Ivan Bajtoš. *História slovenského pluku útočnej vozby 1939 – 1944, časť 1 : Pluk útočnej vozby pred povstaním*. Košice 1987, rkp, s. 24-26; též BAKA, Igor. *Udział Słowacji w agresji na Polskę w 1939 roku*. Warszawa : Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 2010, s. 148. ISBN 978-83-89607-95-9.

²⁹ VHA, f. Veliteľstvo Bernolák 1939, šk. 5, Veliteľstvo Bernolák č.j. 40195 Taj./3.oper.1939, Všeobecný operační rozkaz čís. 3.

³⁰ LACKO, ref. 8, s. 41; BAKA, Slovenská republika, ref. 16, s. 97.

³¹ LACKO, ref. 8, s. 65; BAKA, Slovenská republika, ref. 16, s. 101.

³² VÚA-VHA, f. Sbirka, šk. 27, fasc. 24-7-27, Veliteľstvo Bernolák č.j. 40211 Taj./3.oper.1939, Rozkaz pre presun.

³³ VÚA-VHA, f. Sbirka, šk. 27, fasc. 24-7-27, Veliteľstvo Bernolák č.j. 40214 Taj./3.oper.1939, Osobitný rozkaz.

– Majerovce a OA v prostoru Nižný Hrabovec – Kučín – Kladzany, dále JPO 1 a JPO 2 v prostoru Vranov a Čemerné. Pod označením JPO 4 se měl k RS pripojit po převozu z Bratislavy „B“ útvar JPO 1 pod velením stot. jezd. Tibora Dualského s ubytovacím prostorem Nižný Hrabovec – Kučín – Hencovce – Kladzany.³³ Řádný rozkaz k vytvoření RS vydalo polní SAV 5. září v 17.00 hod. Imro (SV Humenné) organizoval RS o třech oddílech, a to I. oddíl jezdecký ze všech JPO slovenské armády (kromě jezdeckých čt přídělených pěším plukům), jehož velitelem byl ustanoven mjr. jezd. Ján Veselý (SV Humenné) a který se soustředil v prostoru Veľopolie – Humenné – Hankovce, dále II. oddíl cyklistický ze všech cyklistických jednotek slovenské armády, jehož velitelem byl ustanoven mjr. pěch. Martin Palkovič (SV Kamenica nad Cirochou) a který se soustředil v prostoru Kamenica – Snina, dále III. oddíl motorizovaný z rot LT, OA a KPÚV, jehož velitelem byl ustanoven mjr. pěch. Štefan Čáni (SV Brekov) a který se soustředil v prostoru Brekov – Strážske – Nacina Ves.³⁴ RS byla podřízena přímo veliteli slovenské armády gen. Čatlošovi. Na rozdíl od předchozího rozkazu byl štáb RS vytvořen z velitelství mjr. jezd. Štefana Horského, velitele JPO 2, který se také stal zástupcem pplk. Imra. Organizace jezdeckých a cyklistických jednotek RS měla být provedena se zřetelem na potřebu jednolitých a silných setnin. Úkolem RS se stalo zabezpečení především směru Stakčín – Snina a strážení celého pohraničí od (857) Skura po Sninský Kameň (1 007), a rovněž získávání zpráv dále na jih až po Svinica a Bidovce. Za tím účelem podléhaly Imrovi v označeném pohraničí všechny finanční stráže i s vojenskými doplňky. Velitel RS byl důrazně upozorněn, že k ochraně hranic použije pouze nejnütnější prvky; ostatní mají konat ve svých prostorech bojová cvičení bez střelby a pouze v takovém rozsahu, aby pohotovost nebyla ohrožena leteckým nebezpečím.³⁵ Spojovacím rozkazem č. 2 ze 4. září obdržel polní PÚV krycí jméno Topol³⁶ a spojovacím rozkazem č. 3 z 5. září obdržela RS krycí jméno Kalinčák,³⁷ cyklistický oddíl krycí jméno Bažant, jezdecký oddíl krycí jméno Holub a motorizovaný oddíl krycí jméno Havran.³⁸

RS byla zpočátku organizována v síle 1 788 mužů (43 důstojníků, 11 rotmistrů, 1734 mužstvo), přičemž III. motorizovaný oddíl, což byl vlastně PÚV, disponoval 1 rotou LT (13 LT vz. 35), 1 rotou KPÚV (6 kusů), dále 6 OA vz. 30, 8 osobními a 28 nákladními automobily, 6 motocykly, 1 bicyklem a 2 polními kuchyněmi, a rovněž 4 lehkými kulomety, a to vše za stavu 6 důstojníků a 290 příslušníků mužstva.³⁹ Síla RS však dalšími doplňky narůstala, nepochybně z důvodu vytvoření potřebné zálohy polního SAV pro případ odražení útoku nepřítel na východní Slovensko. K 10. září již 51 důstojníků, 14 rotmistrů a 2 444 příslušníků mužstva disponovalo 19 LT, 9 OA, 6 KPÚV, 29 osobními a 95 nákladními automobily, 28 motocykly, 794 bicykly, 69 lehkými a 36 těžkými kulomety, 2 minomety, dále 959 jezdeckými a 64 tažnými koňmi.⁴⁰ K jejímu novému uskupení došlo 15. září, kdy měla být od 3. divize vrácena do svazku RS četa OA a četa LT.⁴¹

Polní SAV vydalo 16. září v 01.15 hod. rozkaz pro zajištění a vyčištění dobytého polské-

³³ VÚA-VHA, f. Sbíрка, šk. 27, fasc. 24-7-27, Velitel'stvo Bernolák č.j. 40214 Taj./3.oper.1939, Osobitný rozkaz.

³⁴ Do určených prostorů dorazily jednotky RS 7. září do 19.30 hod.

³⁵ VÚA-VHA, f. Sbíрка, šk. 27, fasc. 24-9-27, Velitel'stvo Bernolák č.j. 40229 Taj./3.oper. 1939, Rozkaz pre vytvorenie rýchlej skupiny.

³⁶ VHA, f. Velitel'stvo Bernolák 1939, šk. 5, Velitel'stvo Bernolák č.j. 10002/Taj.tel.1939, Spojovací rozkaz čís. 2, Příloha 3.

³⁷ Po celou dobu polského tažení bylo důsledně užíváno krycí jméno v podobě Kalinčák, poslovenštěně krycí jméno Kalinčiak se objevuje až v historické literatuře.

³⁸ VHA, f. Velitel'stvo Bernolák 1939, šk. 5, Velitel'stvo Bernolák č.j. 10003/Taj.tel.1939, Spojovací rozkaz čís. 3.

³⁹ VÚA-VHA, f. Sbíрка, šk. 27, fasc. 24-9-27, Velitel'stvo Bernolák č.j. 40234 Taj./3.oper.1939, Organizácia rýchlej skupiny.

⁴⁰ VHA, f. Velitel'stvo Bernolák 1939, šk. 6, i.č. 48.

⁴¹ VÚA-VHA, f. Sbíрка, šk. 27, fasc. 24-19-27, Velitel'stvo Bernolák č.j. 40374 Taj./3.oper.1939, Rozkaz pre nové

ho území (tzn. polského území překročeného německými jednotkami) od polských vojáků, zběhů a insurgentů a touto úlohou pověřilo velitelství 3. divize v prostoru ohraničeném cestami Liczna – Cisna – Baligród – Lisko – Sanok – Krosno – Dukla – Dukelský průsmyk. K vyčištění tohoto prostoru mělo dojít po zajištění východního a západního boku určeného území od čáry Lisko – Sanok – Krosno směrem ke slovenským hranicím. Prostor mimo takto ohraničené území dostaly na starost německé jednotky. Velitelství 3. divize k provedení této akce obdrželo I. jezdecký oddíl RS pod velením mjr. jezd. Štefana Horského, což představovalo JPO 1, JPO 2, JPO 3, „B“ útvar JPO 1 a rovněž „B“ útvar JPO 3, který nastoupil pochod 16. září ve 02.00 hod. z prostoru Prešov do prostoru Vyšný Svidník, a rovněž celý Cyklistický prapor (tzn. II. cyklistický oddíl RS) a minimálně nutnou část pěchoty podle vlastního uvážení. Podle potřeby mohlo při provádění akce spolupracovat s leteckými jednotkami. Dále mohlo využít 2 čty OA, jednu četou, kterou velitelství 3. divize původně odeslalo do Prešova, a jednu četou od III. motorizovaného oddílu RS. Polní SAV přísně zakázalo použít k této vyčišťovací akci rotu LT a 2 čty OA, které měly zůstat i nadále jako armádní záloha k dispozici v prostoru Strážske – Brekov. V 08.30 hod. však následoval dodatek k tomuto rozkazu, který určil, že rota PÚV od III. motorizovaného oddílu RS zůstane rovněž v prostoru Strážske – Brekov a bylo zakázáno, aby byla pro potřebu velitelství 3. divize vydaná. SAV plánovalo, že celá akce bude provedena postupem vyčleněných jednotek ve dvou proudech na směru Liczna – Jablonki – Baligród – Lisko – Sanok a na směru Dukelský průsmyk – Dukla – Krosno, přičemž k ohraničení prostoru, který se měl zajistit a vyčistit, budou ponechány v každé obci přiměřeně silné hlídky (družstva), které nejdříve obce prohlédnou, vyčistí a následně budou strážít. Po ohraničení boků určeného prostoru měly slovenské jednotky obsadit postupně cestu Krosno – Besko – Sanok – Lisko a započít s prohlídkami a čištěním prostoru od nežádoucích osob a shromažďováním kořisti jižním, resp. jihozápadním směrem ke slovenské hranici. SAV zároveň upozornilo, že vyčleněné jednotky nesmějí při akci v žádném případě překročit maďarské hranice a musejí se od nich zdržovat ve vzdálenosti jednoho kilometru. Jednotky RS odeslané na polské území byly vybaveny plnými počty munice, proviantní výdejna se nacházela v Medzilaborcích a předsunutá výdejna pohonných hmot v Nižné Čabyni (již. Medzilaborce), stálá zásoba výdejny byla stanovena na 4 000 l, ale na polském území měly slovenské jednotky využívat ke splnění úkolu ukořistěných dopravních prostředků a pohonných hmot. Původně nemělo velitelství 3. divize počítat se službami pplk. Imra, ale již v rozkazu polního SAV vydaného 16. září v 11.15 hod. bylo stanoveno, že velení nad všemi jednotkami určenými pro zajištění dobytého území přebírá pplk. Imro a zároveň se podřizuje velitelství 3. divize. Zajištění polští vojáci, zběhové a insurgenti se eskortovali do Gergelaku, kde bylo shromaždiště zajatců, a ukořistěný materiál se soustřeďoval v prostoru Nižný Svidník – Medzilaborce, odkud měl směřovat do zápolí. Po odchodu Imra se dočasným velitelem zbytku RS stal mjr. Čáni (SV Humenné).⁴²

Polní SAV nařídilo 21. září v 07.30 hod. návrat jednotek RS po splnění akce na dobytém polském území do původních ubytovacích prostorů. Bezpečnostní a pořádkovou službu na dobytém polském a slovenskými jednotkami vyčištěném území přebírala německá vojenská velitelství. Jednotky I. jezdeckého oddílu RS se tak vracely do prostoru Hankovce – Kamenica nad Cirochou – Chlmec – Jasenov – Humenné, II. cyklistický oddíl RS do pro-

uskupenie a podriadenosť veliteľstiev a útvarov zbraní v poli, Príloha 4 – Tabulka zoskupenia a podriadenosti útvarov zbraní Kalinčiakovi.

⁴² VÚA-VHA, f. Sbirka, šk. 27, fasc. 24-9-27, Veliteľstvo Bernolák č.j. 40421 Taj./3.oper.1939, č.j. 40435 Taj./3.oper.1939, fasc. 24-20-27, Veliteľstvo Bernolák č.j. 40427 Taj./3.oper.1939, fasc. 24-21-27, Veliteľstvo Bernolák č.j. 40422 Taj./3.oper.1939. VHA, f. Veliteľstvo Bernolák 1939, šk. 2, Veliteľstvo Bernolák č.j. 19596 Taj./4.odd.1939, Zvláštny operačný rozkaz čís. 1, II. časť.

storu Cirocké Dlhé (Dlhé nad Cirochou) – Snina a III. motorizovaný oddíl zůstal v prostoru Strážske – Brekov.⁴³ Polní PÚV v síle 15 důstojníků, 3 rotmistřů a 450 příslušníků mužstva disponoval 13 OA, 22 LT, 6 KPÚV, 18 osobními a 41 nákladnými automobily, 16 motocykly a 1 bicyklem, dále 42 lehkými kulomety.⁴⁴ Již 23. září odevzdal Imro velení nad RS mjr. Horskému, neboť přebíral velení nad Pěším plukem 3. Užší štáb SAV odešel 24. září do Vojenských srubů v Novém Smokovci, od 4. října používaly jednotky a útvary místo krycího jména své organizační pojmenování in claris,⁴⁵ dnem 8. října došlo ke zrušení rozdělení území na operační pásmo, etapu a zápolí a k přechodu do mírového postavení, dnem 9. října skončila činnost SAV ve Vojenských srubech, které se tak přemístilo do Bratislavy, kde dokončilo likvidaci. Dnem 15. října se také oficiálně přejmenovala dosavadní vyšší velitelství na divize.⁴⁶ Ke zrušení RS došlo 30. září a všem jednotkám III. motorizovaného oddílu (LT a OA) bylo nařízeno co nejdříve se přesunout do Prešova, kde by mohly následující den vagónovat a po příchodu do mírových posádek provést demobilizaci.⁴⁷ PÚV se zúčastnil 5. října s jednotkami pěchoty, dělostřelectva a letectva vojenské slavnosti v Popradu.⁴⁸

MNO nařídilo 19. září propustit vojenské osoby v záloze a náhradní záloze ze stavu mužstva roč. nar. 1904 a starší z mimořádného cvičení do poměru mimo činnou službu.⁴⁹ Polní SAV rozhodlo 23. září, že dojde od 1. října k demobilizaci mužstva, přičemž se propouštění nemělo týkat v plné míře specialistů, jako jsou řidiči, telegrafisté, radiotelegrafisté, telefonisté, obsluha ÚV, KPÚV, VGPL, letecký personál, protiletadloví dělostřelci, účetní poddůstojníci. PÚV, Cyklistický prapor, motorizované rotty KPÚV a VGPL měly zůstat na válečném stavu.⁵⁰ Na základě telegramu polního SAV z 26. září bylo upřesněno, že PÚV se rozumí PÚV v poli, který tak zůstává na válečném stavu, demobilizuje se vojsko u náhradního tělesa v Turčianském Svätém Martině, kromě řidičů a obsluhy útočných vozů a potřebného pracovního mužstva. Slovenská vláda na schůzi konané dne 4. října 1939 vzala na vědomí zprávu MNO z 23. září, že se přikročilo k postupné demobilizaci vojska a ke snížení stavu polní armády. Polní útvary měly redukovat na dvě třetiny válečného stavu, s propouštěním měly započít 1. října z důvodu, že náhradní tělesa do 1. října propouštěla útvary „B“ a přebytky. V první řadě se měli propouštět rolníci, řemeslníci, obchodníci, živitelé početných rodin a nejstarší ročníky, propouštění se netýkalo důstojníků v záloze, aspirantů v záloze, rotníků v záloze, kteří jsou narozeni 1899 a mladší, a Židů, ani zmíněných specialistů.⁵¹ Na základě telegramu SAV z 5. října byla nařízena demobilizace všech útvarů 1., 2. a 3. divize a armádních útvarů, které se nezúčastní slavnostní přehlídky 5. října, tyto se navracely do mírových posádek anebo výzbrojních stanic a zde prováděly demobilizaci.⁵² Důstojníci, aspiranti a rotmistři v záloze demobilizovali 25. října, pro záložní důstojníky, kteří z jakýchkoliv příčin

⁴³ VÚA-VHA, f. Sbirka, šk. 27, fasc. 24-20-27, Velitel'stvo Bernolák č.j. 40519 Taj./3.oper.1939, Vrátene jednotiek do pôvod. ubyt. priestoru po skončení vyčistení dobytého územia.

⁴⁴ VHA, f. Velitel'stvo Bernolák 1939, šk. 6, i.č. 48. – Z muničního hlášení vyplývá, že PÚV byl dobře vybaven municí – granát 3,7 narázový 3623 kusů, granát 3,7 pancéřový 3764 kusů. VHA, f. Velitel'stvo Bernolák 1939, šk. 4, Velitel'stvo Bernolák č.j. 19542 Taj./4.odd.1939.

⁴⁵ VHA, f. Velitel'stvo Bernolák 1939, šk. 3, Velitel'stvo Bernolák č.j. 10120/taj.tel.1939, Krycie mená – zrušenie.

⁴⁶ Vestník vecný MNO, 1939, roč. 1, č. 5, čl. 56.

⁴⁷ VHA, f. Velitel'stvo Bernolák 1939, šk. 1, Vojnový deník, záznam 30. september. – Z rozkazu Čatloše na základě telegramu SAV z 1. října se jednotky RS měly přesunout do mírových posádek z nakládací stanice Prešov a Kysak s počátkem nakládání týž den o 07.00 hod.

⁴⁸ VHA, f. HVV, Obyčajné, 1939, šk. 111, MNO (HVV) č.j. 111001/4.odd.1939.

⁴⁹ VHA, f. Velitel'stvo Bernolák 1939, šk. 2, MNO-HVV č.j. 208240 Dôv./dopl.1939.

⁵⁰ VÚA-VHA, f. Sbirka, šk. 27, fasc. 24-21-27, Velitel'stvo Bernolák č.j. 15315 Mob./1.odd.1939.

⁵¹ Slovenský národný archív, f. Úrad predsedníctva vlády 1938-1945, šk. 32, Predsedníctvo vlády č.j. 9798/39.

⁵² VHA, f. Velitel'stvo Bernolák 1939, šk. 3, Velitel'stvo Bernolák č.j. 15516 Mob./1.odd.1939.

nenastoupili činnou službu, se konaly v listopadu a prosinci 1939 aplikační kurzy.

Pozice neutrála, kterou se snažila v ozbrojeném konfliktu s Polskem zaujmout slovenská diplomacie pod vedením ministra zahraničních věcí Ferdinanda Ďurčanského nevyhlášením války Polsku a která měla ve vnitřní politice svůj odraz oficiálním nevstoupením do stavu branné pohotovosti státu, však nemohla mezinárodně politicky obstát.⁵³ Slovensko se bez ohledu na slovní deklarace účastnilo svými praktickými kroky německo-polské války jako vedlejší válčící strana, a to na straně agresora – nacistického Německa a v důsledku toho, bezpochyby nechtěně, i jako spojenec stalinského SSSR. Nikdo nemohl obejít fakt, že vojenská opatření na severní hranici, deklarovaná jako obranná, ve svém důsledku vedla k územním ziskům.⁵⁴ Skrytá mobilizace na plný stav plní armády a kvazistav branné pohotovosti státu, které představovaly v krátkém čase drastickou zátěž nejen pro vojenskou doplňovací službu, ale i pro mnohé sektory slovenského hospodářství, měly Němcům dokázat, že Slovensko armádu potřebuje a je schopno ji do pole postavit. Plná kasárna povolanců, na která nebyla náhradní vojenská tělesa připravena a ze kterých nebyla schopna při nejlepší vůli postavit plnohodnotné pochodové útvary, ukázaly, že kvalita a od ní odvozená bojeschopnost zde nehrály rozhodující roli. Nelze se tak divit, že velké množství záložníků v počtu 3 až 4-tisíc, kteří byli počátkem září 1939 transportováni do Kremnice z Bratislavy, Trenčína a Nitry, zůstalo zcela bez organizace a bez výcviku a vyjádřilo nespokojenost s ubytováním a stravováním. Vzpouza vypukla 14. září u jednotky ubytované za městem, kterou se nepodařilo posádkovému veliteli stot. Hugo Krischovi zvládnout, z Banské Bystrice musel do Kremnice přicestovat mjr. Jozef Martin Kristín, nakonec k potlačení vojenské vzpoury a k zabezpečení klidu a pořádku byl povolán vojenský motorizovaný asistenční oddíl s 3 OA, za jehož pomoci se podařilo vzpouzu ve městě potlačit a 15. září v odpoledních hodinách zjednat i klid a bezpečnost.⁵⁵ Nedisciplinovanost a nekázeň zůstaly průvodními znaky i jiných útvarů.⁵⁶ SAV proto 16. září nařídilo, aby u všech útvarů bylo ihned započato s výcvikem a školením velitelského sboru, aby následoval o tři dny později rozkaz ke konání intenzivního výcviku, obnovení kázně a vystupování vojska.⁵⁷

V úvahu musela být brána i potencionální hrozba z jihu. Horthyovské Maďarsko zachovalo v německo-polské válce jako tichý příznivec Polska neutralitu. Na slovenské straně převládala vůči jižnímu sousedovi, který se netajil dalšími expanzionistickými záměry, nedůvěra, a to navzdory německým garancím jižní hranice Slovenska. Odvelením bojových útvarů z blízkosti jižní hranice na sever státu zde vzniklo bezpečnostní vakuum, které měli zaplnit příslušníci finanční stráže za přispění příslušníků četnictva a povolaných příslušníků HG. Na druhé straně bojová pohotovost slovenské armády a její dislokace v polních stanovištích mohly být dostatečným argumentem, aby odradily jižního souseda od vojensky aktivního

⁵³ Ďurčanský ve svých pamětech napsal: „Slovensko vojnu Poľsku nikdy nevypovedalo, príslušné orgány o vypovedaní vojny nikdy vôbec nerokovali, podobný návrh im nikdy predložený nebol a orgány Slovenskej republiky podujatie niektorého vojenského veliteľa za vojnu nepovažovali.“ Citováno podle NĚMEČEK, Jan. Slovensko-polské vztahy v předvečer druhé světové války. In *Historický časopis*, 1997, roč. 45, č. 3, s. 448. ISSN 0018-2575.

⁵⁴ Polská strana uvádí, že k Slovensku bylo připojeno 11 polských oravských obcí a 15 polských spišských obcí. KORKUĆ, ref. 27, s. 27.

⁵⁵ VHA, f. MNO prezidiálne dôv. 1939, šk. 4, MNO-prezidium č.j. 2551/I/3.odd.1939. – Asistenční oddíl vyslalo Posádkové velitelství Turčianský Sv. Martin 15. září na žádost Posádkového velitelství Kremnica. VHA, f. HVV, Dôverné, 1939, šk. 51, MNO (HVV) č.j. 208027 Dôv./3.odd.1939.

⁵⁶ Na potulující se mužstvo bez zaměstnání poukázal již 5. září 1939 pplk. Turanec jako zástupce Čatloše u MNO (HVV). VHA, f. HVV, Dôverné, 1939, šk. 35, MNO (HVV) č.j. 206256 Dôv./3.odd.1939, Kázeň u jednotiek v posádkach, nariadenie.

⁵⁷ VHA, f. Veliteľstvo Bernolák 1939, šk. 4, Veliteľstvo Bernolák č. j. 40444 Taj./3.oper.1939, č.j. 40475 Taj./3.oper.1939. – „vojská musia byť náležite zamestnané a udržované v dôkladnom a intenzívnom výcviku“.

jednání. Zde je nutné upozornit především na postavení rychlých jednotek v prostoru Brekov – Humenné – Kamenica nad Cirochou – Snina. Bojová účast PÚV na polském tažení byla symbolická, neboť polní jednotka nedosáhla prakticky žádných bojových výsledků a byla pouze předmětem propagandistického využití dobových sdělovacích prostředků (fotografií a filmařů), které slovenské tankisty stylizovaly do role úderné složky vítězné slovenské branné moci.⁵⁸

Polní uskupení PÚV a prostor jeho soustředění však nelze podceňovat.⁵⁹ Slovenské velení předpokládalo útočné úmysly severního nepřítele na všeobecném směru Sanok – Humenné a snažilo se přehradit silným učleněním do hloubky možné směry útoku a zároveň na východě zajistit směr Stakčín – Humenné.⁶⁰ Tento prostor zůstal vojensky zajímavý i po skončení polského tažení a značná pozornost se věnovala obraně východního Slovenska v operačním plánu Velitelství divizní oblasti 3 z ledna 1940 při zvažování směru postupu potencionálního jižního nepřítele.⁶¹

⁵⁸ *Kalendár slovenského vojska 1943* (uložený ve VHA) přinesl na s. 266-268 s připsaným autorstvím „*npor. pech. Štefan Vančo, PÚV*“ (jmenovaný podlehl 13. srpna 1941 zraněním na východní frontě) článek „*Tanky idú*“, kde se suggestivně popisuje boj tanků s polskými vojáky při obci Rozymkow (která však neexistuje a tato bojová akce se neodehrála), zde citujeme ze s. 267: „*Motory hučia, utajené sily, ako by sa zobudily. Všetko sa hýbe a trasie. Tanky idú ... Hlavy sa zdvihly, ruka stisla pušku pevnejšie. Most cez riečku v údolí rozvlnil sa ako had. Na hradskej zdvihly sa mračná prachu. Tanky prehmely popri nás. Olovená spfška vítala ich z dediny. Z tankov naskutku išla odpoveď. Boj sa začal. Guľomety štekajú, kanónové výstrely udávajú svižné tempo hroznej hudby. Z opevnených guľometných hniezd nezostáva ani kameň na kameni. Kto unikol živý, zachránil sa, aby nebol rozgníavený netvorom, ktorý chrlí olovo a hrôzu. Za chvíľu sú naše tanky už na druhom konci dediny. Nepriateľ uteká, jeho palba mlkne. My, primknutí k našim ocelovým kamarátom – tankom – využívame ochabnutie strelby nepriateľa – postupujeme bez straty chytro napred. Z domku na návrší sa zablysklo, povel: dole na zem a naše družstvo ako by bolo zmizlo. Nezastavil nás udatný guľometčík, ale zadržali sme sa hodne. Tanky ho hneď nevidely. Nieкто z našich skočil k tanku a lopatkou ukázal veliteľovi, čo nás zastavilo. Veža tanku sa bleskurýchle obrátila, ohnivý jazyk pretal vzduch a dobre mierená strelba do obloka domu urobila koniec prekážke. Po vykonanej úlohe tanky sa vrátili za kopec, aby sa pripravili na nový boj. Z panciera vychádzajú čierni, zapotení chlapci, v tvári im žiari radosť z úspechu.*“

⁵⁹ V poli se nacházelo velitelství PÚV, 2 roty tanků o 4 čtetách, 1 rota OA o 4 čtetách, 1 rota KPÚV o 3 čtetách.

⁶⁰ BAKA, Igor. Činnost 3. divízie slovenskej armády na slovensko-poľskom pohraničí v septembri 1939. In *Podkarpacki wrzesień. Polityczne i wojskowe aspekty wojny obronnej Polskie 1939 r. na Podkarpaciu*. (Red. A. Olejko – P. Korzeniowski). Rzeszów : Zakład Historii Wojskowości – Instytut Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2010, s. 145. ISBN 978-83-931207-0-3.

⁶¹ BAKA, Igor. K problematike zaistenia hraníc Slovenska v rokoch 1939 – 1944. In *Vojenská história*, 2003, roč. 7, č. 3, s. 125. ISSN 1335-3314.